

2. Баловсяк Н.В. Використання інформаційних технологій (мережі Інтернет) для створення нових робочих місць і покращення економічної ситуації в регіоні (на прикладі м. Чернівці) / Н.В. Баловсяк, С.В. Баловсяк // Стратегічні пріоритети розвитку регіонів у системі економічної політики в Україні. – 2011. – Вип. 2. – С. 302-305.
3. Воронова Л. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності банківської системи України / Л. Воронова // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 12. – С.45-49.
4. Геєць В. Складові політики економічного зростання / В. Геєць // Поглиблення ринкових реформ та стратегія економічного розвитку України до 2010 року: матеріали наук. конф. – К. : УкрІНТЕІ, 2009. – Т. 1. – Ч. II – С. 3-17.
5. Гордин В.В. Управление информационными ресурсами: 17-модульная программа для менеджеров. Модуль 17 «Управление развитием организации» / В.В. Гордин, И.К. Корнеев. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 432 с.
6. Жаворонкова Г.В. Вхідження України у всесвітню систему інформації: можливості і перспективи для АПК / Жаворонкова Г.В., Мазур Ю.П., Рибак С.М. // Прометей: регіональний збірник наук. праць з економіки. – Донецьк: Юго-Восток. – 2010. – Вип. 3. – С. 76-80.
7. Коломієць Г.С. Інформаційне забезпечення в стратегічному управлінні на підприємстві / Г.С. Коломієць, Г.В. Жаворонкова // Матеріали всеукр. наук. конф. – Донецьк: ДонНУ. – 2000. – Ч. 2. – С. 284-287.
8. Оксанич А.П. Інформаційні системи і технології маркетингу: навч. посібник / А.П. Оксанич, В.Р. Петренко, О.П. Костенко. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 320 с

УДК 330.338.24.021.8

Похилюк В.В.,
*к.е.н., доц. кафедри економічної теорії
та прикладної економіки
ВНЗ Укоопспілки "Полтавський
університет економіки і торгівлі"*

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ЦІЛІСНОЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ

Постановка проблеми. Особливе значення при переході країн постсоціалістичного табору, в умовах слабкої інституціональної структури, до нових форм економічних відносин отримує цілеспрямована діяльність суб'єктів цих відносин із забезпечення економічної безпеки. Особливість та актуальність даної проблеми визначена необхідністю формування теоретичних положень, які розкривають роль інституціональних чинників в забезпеченні економічної безпеки. Мова йде про формування теоретичної бази, що дозволяють осмислити перехід до нових форм функціонування виробництва в основі якого лежать формальні і неформальні норми, які утворюють у своїй сукупності значну частину інституціонального середовища. Економічна система, що формується в Україні, як і в більшості пострадянських республік ХХІ століття, вимагає від усіх існуючих інститутів реальної оцінки функціонуючих у ринковому господарстві країни формальних і неформальних інституціональних норм, які створюють простір для розвитку виробництва забезпечення її економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суперечка у наукових колах навколо даної проблеми викликана різним відношенням до методів дослідження і проектування систем, та особливістю трансформації економічних систем. Перш за все, при проведенні дослідження варто взяти до уваги розроблені людьми формальні і неформальні норми і правила, які структурують взаємодію елементів системи.

Формальні і неформальні інституціональні норми завжди, знаходяться в їх єдності. Формальні і неформальні норми при формуванні посилюють, або послабляють одна одну, тобто настає зміна інституціональних структур.

Такі проблеми спонукають до глибокого обговорення в наукових колах процесів трансформації економічних систем, процесів інституціональних перетворень та дотримання належного рівня економічної безпеки [5].

До розвитку теорії безпеки вагомий доробок внесла економічна теорія, яка в тій чи іншій мірі досліджує проблематику, пов'язану з джерелами і тенденціями розвитку суспільства, шляхи забезпечення економічної стабільності, аналіз існуючих і можливих загроз і небезпек.

Методологічним базисом дослідження трансформації систем виступає інституційний підхід у двох його формах: традиційній (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл) і неінституційній, що викладені в працях Нобелівських лауреатів Р. Коуза, Д. Норта, Дж. Б'юкенена, Г. Мюрдала, а також відомих дослідників Ф. Найта, О. Уільямсона, та ін. Значний внесок в теорію інституційних трансформацій, зміни влади, розробку концепції економічної безпеки у сучасній світовій економічній науці внесли такі відомі дослідники, як І. Пригожин, Р. Акофф, Д. Мідоуз, Р. Дарендорф, Дж. Хеллман, Л. Абалкіна, С. Глазьева, А. Ілларіонова, Д. Самсонова, С. Сенчагова, В. Тамбовцева, які проводили дослідження на різних сегментах проблеми національної економічної безпеки, трансформації суспільства.

Серед вітчизняних науковців вагомий внесок до розробки теоретичних проблем пов'язаних із формуванням економічних систем, інституційних проблем ринкової трансформації, подальшого вдосконалення теорії соціальної політики в постсоціальних суспільствах, теорії постеконімічних трансформацій та формування нових ринкових інститутів в трансформаційних суспільствах внесли А.А. Чухно, Я.А. Жаліло, Ю.Н. Пахомов, В.Л. Іноземцев, С.В. Мочерний, І.Ф. Бінько, В.М. Геєць, А.А. Гриценко, Ю.К. Зайцев, Ю.Г. Лисенко, В.І. Мунтіян, Л.О. Омелянович, М.А. Павловський, Г.А. Пастернак-Таранушенко, В.А. Предборський, В.С. Савчук, А.М. Федорищева та інші.

Важливо зазначити, що науковці в процесі дослідження особливу увагу надають саме системному підходу. Суть його, на думку Ю.І. Черняка полягає в тому, що системний підхід представляє систему наукових знань, яка застосовна для створення ще складніших систем. І.В. Блауберг представляє системний підхід як дослідження, що ґрунтується на розгляді об'єктів вивчення у вигляді системи, тобто сукупності елементів, пов'язаних між собою як єдине ціле по відношенню до довкілля. Таке твердження відображає властивість системності об'єктів реального світу. Серед авторів, які поділяють точку зору І.В. Блауберга, варто виділити Е.Г. Юдіна, В. Н. Садовського, Дж. Вам Гіга та багатьох інших [3].

Постановка завдання. Відомо, що будь-яка система є сукупністю взаємопов'язаних елементів, що утворюють деяку цілісність. Термінологічне поняття системи інтерпретується таким чином: "Система – це ціла єдність закономірно розташованих частин", що знаходяться у наявному взаємному зв'язку. Тому основним завданням проведеного дослідження є необхідність обґрунтувати основи ринково-демократичної трансформації з позиції ефективної діяльності сучасної системи в умовах глобальних перетворень, та окреслити інститути державної влади та тип суспільства і обумовлені ним інститути влади. Автор ставить завдання удосконалити дослідження системи національної економічної безпеки стосовно особливостей економіки ринкової орієнтації в умовах інституціоналізації економічного суверенітету країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна система функціонує в інституціональному середовищі, елементи якого обмінюються імпульсами різної ефективності. В результаті такого обміну виникає їх взаємна адаптація. Це відбувається в тих випадках, коли в інституціональному середовищі відбуваються процеси адекватні тим, які домінують в системі. Якщо ж система і інституціональне середовище існують незалежно один від одного, в такому випадку динамізм системи, яка самоізолюється, гаситься і вона гине [1].

Елементи, з одного боку, найбільш нестійкий атрибут системи, з іншого боку, стійкий до умов трансформації. Ці дві якісні ознаки будь-яких елементів системи обумовлюють необхідність наявності оптимального запасу, який, будучи своєрідною страховкою, здатний забезпечити стійкість функціонування і стабільний характер відтворення усієї системи. У цьому контексті підприємство, як елемент економічної системи, є стійким і, очевидно, економічно безпечним, коли усі його елементи, перш за все, взаємозамінні в умовах реальної самої системи, складових інститутів, та ізольовані від будь-якої дії із-зовні. Представник класичного лібералізму, наш земляк, Л. Мізес абсолютно справедливо підкреслює: "...реальній економіці завжди властиво відсутність рівноваги, а стан рівноваги ніколи не реалізується в реальній дійсності. Усього лише уявний гіпотетичний стан порушеної рівноваги зображається в якості найбажанішого стану дійсності" [9]. Рівноваги не мають навіть системи, позбавлені внутрішньої динаміки, в тому числі динамічні системи, в яких є певна міра стабільності, що забезпечує самозбереження, в той же час не може бути застереженням від змін.

Взаємодія елементів системи має бути не безцільною, а цілеспрямованим, оскільки, кожна система прагне зберегти свою структуру. Коли ж відбувається випадання із системи при наймі одного елемента, порушується її структура, порушується цілісність, відбувається збій в системі, виникає загроза руйнування системи і виникає необхідність формування компенсаторів.

До таких компенсаторів варто віднести наявність внутрішніх та запозичених ресурсів. Коли йдеться про економічне виживання, то запаси ресурсів мають бути мінімальними, а коли мова йде про стабільний розвиток, то величина запасів орієнтується на гранично допустимий мінімум. Отже, економічну безпеку в умовах складної ринкової кон'юнктури можна визначати за обсягами запасів

економічних ресурсів як не діючих, але явно необхідних чинників виробництва для послаблення залежності від ризику і невизначеності.

Оскільки в перехідній економіці пострадянських республік інститути і механізми стримування практично відсутні тому, для забезпечення економічної безпеки потрібні запаси, передусім, грошових коштів і деяких фізичних ресурсів. Передусім, до них відносять сировину, комплектуючі і інструменти, запасні частини і т. д. Усе це створює своєрідний фундамент на осяжне майбутнє і в кожен момент забезпечує економічне виживання виробництва [4].

За часів планово-економічної системи усі зміни в ній здійснювалися на основі директивних вказівок, які були реакцією системи на незадовільний результат її функціонування і не відображали глибинних протиріч серед елементів, що входять в структуру системи і формують її зміст. В такому випадку межа безпеки економічної системи розширюється і вона здатна до самозахисту, а, отже і до збереження своїх елементів [6].

Безпеку економічної системи можна розглядати як єдність взаємодії неекономічних і економічних чинників, оскільки останні і входять до змісту економічної безпеки. Від правильно визначених показників залежить, чи можна вчасно попередити небезпеку, і визначити заходи для їх запобігання. Тому в механізмі забезпечення економічної безпеки фундаментальна роль належить системі. Протягом тривалого часу антагоністичні протиріччя в соціалістичній системі в принципі заперечувалися. Але з часом вони все глибше проникали в систему і пройшли етапи свого розвитку від "одиночних" до "загальних", що і привело до руйнування усього соціалістичного табору [8].

Разом з тим, розвиток невідворотних процесів в деградованій системі може відбуватися і в результаті відносно невеликих загроз. Цей процес відбувається у тому випадку, якщо система, її головний чинник або пригнічуюча частина елементів системи вже вичерпали потенціал саморозвитку, досягли її порогового значення і в ній, відсутні механізми протидії загрозам і негативним діям. З позиції економічної безпеки, важливо відстежувати і оцінювати процес падіння потенціалу саморозвитку кожного елемента системи і в зв'язку з цим прогнозувати очікувані загрози, та розробляти механізм їх усунення.

Детально систему індикаторів економічної безпеки автор розглядає в монографії [10]. Зокрема, в монографії зазначається, що найбільшу небезпеку для України представляють її внутрішні загрози, а саме, положення, що склалося в соціальній і науково-технічній сферах. Автор зазначає, що визначення порогових рівнів в різних країнах є неоднаковим, зокрема вони різняться навіть в Україні та Росії.

І в той же час, створення і підтримка оптимально інституціонального клімату вимагає, у свою чергу, значних витрат. За дію інститутів в ринковій економіці потрібно платити. Неформальні інститути, які складаються спонтанно, або без свідомого задуму, переслідують в ринковій економіці власні інтереси. Формальні інститути і механізми їх захисту встановлюються і підтримуються свідомо, в основному силою держави а також пов'язані з витратами, а також ціною.

Висновки з даного дослідження. Економічна безпека – це не лише економічна, але і соціальна проблема. Без активного вирішення соціальних проблем економічна безпека не може бути забезпечена. Цей підхід реалізований в теорії соціальної держави. Так, відповідно до статті 48 Конституції України: "Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло" [7].

Інституціональні основи розвитку економічної системи є базисом розуміння закономірностей її функціонування і одночасно основою для формування оцінки рівня її розвитку. Розвиток тієї або іншої економічної системи залежить як від комбінації виробничих ресурсів, так і від використання інституціональних чинників.

Аналіз інституціональних чинників вимагає обліку неоднозначних взаємозв'язків між суспільством і економікою, впливу цих взаємин на економічне зростання і особливості функціонування економічної системи. Отже, інститути виступають основними чинниками розвитку економічних систем в довгостроковій перспективі.

Таким чином, формування дієвих, а не номінальних інститутів являється в сучасних умовах одним з найважливіших чинників визначення рівня розвитку економічної системи. Саме тому ефективність функціонування економічної системи залежить від регулюючої дії інституціональних структур.

Література

1. Грінберг Т. Інституційні уроки ринкової трансформації / Т. Грінберг // Економіка України. – 2011. – № 1. – С. 27-37.
3. Єфіменко Т. Інституційне регулювання економічного розвитку / Т. Єфіменко // Економіка України. – 2011. – № 1. – С. 16-26.
4. Жемчужникова Г.П. Соціальна політика та економічна безпека / Г.П. Жемчужникова ; заг. ред. Є.І. Крихтіна. – Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Донецьк : Каштан, 2004. – 335 с.

5. Карл П. Великие трансформации. Политические и экономические истоки нашего времени / П. Карл; пер. с англ. А.А. Васильева, С.Е. Фёдорова, А.П. Шурбелева; под общ. ред. С.Е. Федорова. – СПб.: Алетейя, 2002. – 320 с.
6. Кононенко А.Ф. Соціальний аспект економічної безпеки / А.Ф. Кононенко, Г.Є Дем'яненко // Матеріали міжнародного науково-практичного симпозиуму “Розповсюдження інновацій з економіки сталого розвитку”. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2001. – С. 100-102.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України – 1996. – № 30. – Ст. 46.
8. Концепція економічної безпеки України / керівник проекту В.М. Геєць. – Національна Академія Наук України; Інститут економічного прогнозування. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
9. Мизес Л. Либерализм в классической традиции [Пер. с англ.] / Л. Мизес. – М.: “Начала-Пресс”, 1994. – 214 с.
10. Похилук В.В. Держава в транзитивній економіці: регулювання економіки, аналіз та стан економічної безпеки: [монографія] / В. Похилук. – Полтава: РВВ. ПУСКУ, 2008. – 403 с.

УДК 371.124:608.7 : 005.336.2(045)

Синчишина О.А.
к.п.н., доцент

*кафедри теорії та методики початкової та дошкільної освіти
Хмельницький інститут післядипломної педагогічної освіти*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ-ПРЕДМЕТНИКІВ ВНЗ

Постановка проблеми. У нашому сучасному суспільстві комп'ютер реально стає незамінним помічником учителя та слухача в опануванні інформаційними потоками, допомагає моделювати та ілюструвати процеси, явища, об'єкти та події. Вчителі зазначають, що учні часто іноді випереджають багатьох освітян у використанні комп'ютерів і телекомунікаційних технологій, а їм їх важливо „доганяти”. Особливо важливим є те, що, сучасні комп'ютерні технології в поєднанні з новітніми освітніми технологіями стають ефективними засобами розвитку мислення усіх.

На сьогоднішній день освіта змінює свої пріоритети в період стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), але повільно. Уміння працювати з інформацією стає одним із необхідних і важливих компонентів сьогодення. Дуже важливою для вчителя-предметника є здатність змінюватися, активно діяти, швидко приймати рішення, самовдосконалюватися, саморозвиватися впродовж усього життя. В умовах формування інформаційного простору і переходу до інформаційного суспільства підвищуються вимоги до рівня інноваційної компетентності учителя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ведуться у різних напрямках, що відображено у роботах О.І. Пометун, О.І. Локшиної, О.Я. Савченко, С.Е. Трубачевої, Л.І. Паращенко. Огляд історико-педагогічної та сучасної літератури свідчить, що вченими вивчається проблема підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів і розглядається у різних аспектах у працях І.П. Ареф'єва, В. Бондаря, Н.В. Кузьміної, В.І. Лозової, А.А. Орлова, В. Пилипівського, С.М. Чистякової, М.А. Чошанова та інших.

Компетентнісний підхід у навчанні вчителів-предметників – це сукупність компетентностей, якими повинен оперувати учитель, спрямовуючи свою діяльність на розвиток особистості учня. Оскільки йдеться про процес навчання і розвиток особистості, що відбувається в системі освіти, то одним із результатів освіти буде набуття людиною набору компетентностей, що є необхідним для професійної діяльності вчителя-предметника. Треба зосередити увагу на здатності викладача використовувати ІКТ у своїй професійній діяльності, спрямованій на навчання та виховання підростаючого покоління. Інноваційна компетентність вчителя розкрита недостатньо і потребує детального дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення та аналіз системи формування інноваційної компетентності вчителя та її складових:

- базові компетентності у галузі математики, природничих наук та технологій;
- іноземні мови;
- інформаційні та комунікаційні технології;
- здатність навчатися;
- підприємницькі навички;